

תפ"ח 8221/06/20 - מדינת ישראל באמצעות פמ"ד נגד פלוני באמצעות סנ"צ

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

בפני: כב' ס. הנשיאה, השופט אריאל ואגו - אב"ד
כב' השופט אלון אינפלד
כב' השופט אריאל חזק

המאשימה: מדינת ישראל באמצעות פמ"ד - עו"ד חנה מוצ'ה
נגד
הנאשם: פלוני באמצעות סנ"צ - עו"ד אורי דייגי

החלטה

השופט א' אינפלד:

זוהי החלטה בבקשה לעיון חוזר, לפי סעיף 21א(א) לחוק טיפול בחולי נפש.

ההליכים בתיק הופסקו לאחר שנקבע כי הנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין מחמת היותו חולה נפש, וניתן בעניינו צו אשפוז. לאחר שיפור במצבו של הנאשם, הומר האשפוז לטיפול מרפאתי כפוי. עתה, נוכח השיפור, סבורה המאשימה כי הנאשם מסוגל לעמוד לדין. הסגור חולק וסבור כי הנאשם עדיין אינו כשיר לעמוד לדין. שכן, שאריות המחלה, בהן מחשבות שווא רזידואליות הקשורות גם לעבירה ולתהליכי החקירה, פוגעות מהותית ביכולת הנאשם להגן על עצמו כראוי.

מחלוקת זו עומדת להכרעת בית המשפט.

רקע פרוצדורלי:

אישום והחלטה על הפסקת הליכים

1. ביום 3.6.20 הוגש נגד הנאשם כתב אישום המייחס לו עבירות מין במשפחה, המתבטאות במעשים מגונים כלפי בתה של בת זוגו, נערה שטרם מלאו לה 14 שנה, באירוע אחד, מחודש ינואר 2020. לפי כתב האישום, המתלוננת ישנה במיטת אמה, הנאשם נשכב לידה והחל לגעת בה במקומות שונים, המפורטים בכתב האישום. נטען כי המתלוננת התעוררה בבהלה, הוא עצם עיניו והסתובב במיטה להפנות גבו אליה. המתלוננת קמה מהמיטה וניגשה לאמה ודיווחה על המעשה. כתב אישום מתוקן הוגש ביום 9.6.20, ללא הבדל ממשי בתוכן.

2. הנאשם יוצג בתחילה על ידי עו"ד ליאורה גלאובך, מטעם הסנגוריה הציבורית, יחד עם עו"ד נורית שני. הנאשם כפר במעשה שיוחס לו, נקבעו מועדים לשמיעת ההוכחות, ושמיעת העדויות החלה בפועל ביום 25.10.20. ביום זה נשמעו מספר עדים, בהם החוקר "דני" שגבה את הודעתו השנייה של הנאשם (ראו גם ת/3,

עמוד 1

ת/א ו- ת/ב3).

3. בדיון ההוכחות השני, שהתקיים ביום 12.11.20, החלה להעיד אם המתלוננת. אולם, במהלך הפסקה שהתקיימה עקב בעיות תרגום, עלו אצל הסנגורית דאז חששות הקשורות למצבו הנפשי של הנאשם. הסנגורית מסרה כי הנאשם מביע מורת רוח מאופן הניהול של התיק על ידה. וכן, שהיו לו טענות כלפיה, בהקשר לחקירת החוקר "דני" בדיון בקודם. טענות, שהעלו אצלה חשש לקיומה של בעיה נפשית, כאשר במהלך ההפסקה בדיון החשש גבר.

4. נוכח הנתונים, המדינה לא התנגדה לקיום בדיקה פסיכיאטרית. הנאשם עצמו הביע עמדה לפיה הוא "בריא ותקין" אך הסכים לבדיקה. הדיון הופסק ובהתאם להסכמת הצדדים נתבקשה חוות דעת פסיכיאטרית.

5. בחוות הדעת שהוגשה ביום 2.12.20 (ד"ר הלנה קרובוסקי) נמסר שבבדיקה נמצאו המודע וההתמצאות תקינים, סדר בהופעה, התנהגות מאורגנת, העדר סימנים למאניה או דכאון, והעדר סימנים להפרעות בהלך, קצב או צורת החשיבה. יחד עם זאת, נמצאה מערכת תכנים פרנואידיים מגובשת "המערבת את ההלך המשפטי". כן נקבע, כי לא ניתן לשלול הפרעות בתפיסה. המסקנה הייתה שבוחן המציאות והשיפוט החברתי פגומים.

6. בחוות הדעת הובאו עיקרי התכנים של מחשבות השווא:

המדובר במחשבות לפיהן "דני" (החוקר בתיק) מצוי בקשר עם בת הזוג של הנאשם (אם המתלוננת) וכי הוא "בלבל" את אם המתלוננת, וכן את המתלוננת, אשר אמרה את אשר אמרה תחת "לחץ" של אותו "דני". החוקר דני עשה זאת, משום שהוא רצה "להיות עם" אם המתלוננת. מטעם זה, החוקר דני גם עיוות את הדברים שאמר הנאשם בחקירתו, ורשם מפיו דברים אותם הנאשם לא אמר. כן חשב הנאשם כי "דני" מצוי בקשר עם הסנגורית, אשר עקב כך אינה מסייעת לנאשם. כך, "השופט" רצה לשחררו ממעצר, אך הסנגורית שלו "התנגדה" לכך.

7. בסיכום חוות הדעת נכתב כי "הנבדק שרוי במצב פסיכוטי מלווה במחשבות שווא המערבות את ההלך המשפטי ועל כן יכולתו להבין את ההלך המשפטי ולשתף פעולה פגועה קשות. הנ"ל אינו כשיר לעמוד לדין". המומחית הנכבדה המליצה על אשפוז פסיכיאטרי לצורך טיפול.

8. בדיון שהתקיים ביום 6.12.20, התייצבה יחד עם ב"כ הנאשם גם נציגה מטעם הסנגוריה הציבורית. זאת, נוכח טענות הנאשם כלפי באת כוחו, ולמרות שהטענות עלו לכאורה מתוך מחשבות השווא בלבד. לגופו של עניין, הנאשם עצמו חלק על התזה לפיה הוא חולה, וטען כי הוא אדם בריא. בנסיבות אלה, הסנגוריה לא יכולה הייתה להסכים בשמו לאשפוז. יחד עם זאת, המדינה ביקשה לאמץ את האמור בחוות הדעת. לפיכך, הוחלט על הפסקת הליכים וצו אשפוז, בהתאם לסעיף 15(א) לחוק טיפול בחולי נפש, יחד עם סעיף 170 לחוק סדר הדין הפלילי.

הדיון בבקשה לעיון חוזר

9. ביום 6.4.21 דנה וועדה פסיכיאטרית בעניינו של הנאשם. הוועדה החליטה לשחרר את הנאשם מצו האשפוז

בו היה נתון, ולהמיר את צו האשפוז לצו לטיפול מרפאתי כפוי. עקב החלטה זו, פנה המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פלייט), אשר לו הואצלה סמכות היועץ המשפטי לממשלה לעניין זה, בבקשה לפי סעיף 21א לחוק טיפול בחולי נפש. היינו, בקשה לעיין מחדש בהחלטה לפיה הנאשם אינו מסוגל לעמוד לדין. בקשת המשנה לפרקליט המדינה צורפה לבקשת הפרקליטות מיום 8.4.21, כי ייקבע דיון בבקשה זו. כן ביקשה הפרקליטות, כי עד לדיון תיערך חוות דעת פסיכיאטרית בעניין הנאשם, מטעם הפסיכיאטר המחוזי.

10. בהתאם לבקשה, נקבע דיון דחוף ליום 13.4.21. לדיון התייצב הסנגור הציבורי החדש של הנאשם, עו"ד אורי דייג. בקשת המדינה לקיים דיון לגופו של עניין, עוד בטרם ישתחרר הנאשם מהאשפוז, לא הסתייעה. שכן, ביום הדיון הוברר כי לא היה סיפק בידי הגורמים הפסיכיאטריים לערוך חוות דעת כדיון. תחת זאת, הועבר "מכתב כללי" מטעם בית החולים "גהה" (ד"ר דניאל קרבס וד"ר שירי קמחי-נשר), אשר בו נמסר כי לוח הזמנים לא אפשר הכנת חוות דעת כדיון, ולפיכך נמסרת "התייחסות ראשונית" בלבד. בדיון, לאחר שמיעת הצדדים, נקבע כי נוכח הוראות סעיף 21א(ב) לא התקיים התנאי המאפשר לקבוע כי הנאשם מסוגל לעמוד לדין. שכן, קביעה זו מותנית בקבלת חוות דעת פסיכיאטרית כחוק. לפיכך, נדחה הדיון לצורך קבלת חוות הדעת.

11. חוות דעת פורמלית מטעם בית החולים גהה (על פי מינוי הפסיכיאטר המחוזי) התקבלה ביום 21.4.21. אולם, הוברר כי הפסיכיאטר המחוזי (ד"ר רוני שרף), החליט לבדוק את הנאשם גם באופן ישיר. לפיכך, הדיון נדחה לשם קבלת חוות דעתו, אשר הוגשה רק ביום 29.5.21.

12. בדיון שהתקיים ביום 30.5.21 הודיע הסנגור כי הוא חולק על חוות הדעת וכי בכוונת הסנגוריה להגיש חוות דעת נגדית. לפיכך, נדחה הדיון לעדות פסיכיאטרים ולחקירתם הנגדית ליום 19.7.21. אולם, בדיון זה הוברר כי הסנגוריה הציבורית לא הגישה חוות דעת נגדית, ואף אין בכוונתה לעשות כן. למרות זאת, עמד הסנגור על טענתו לפיה אין מקום לחידוש ההליכים, וזאת גם על יסוד הנתונים שבחוות דעת הפסיכיאטר המחוזי. המדינה ביקשה לבחון את טענות הסנגור. לאחר תגובות הצדדים בכתב, הוסכם כי הפסיכיאטר המחוזי יחקר על חוות דעתו בחקירה נגדית.

13. עדותו של הפסיכיאטר המחוזי נשמעה ביום 18.10.21. בהסכמת הצדדים, אף הוגשה לאחר מכן חוות דעת רשמית, עדכנית (מיום 5.11.21), מטעם בית החולים גהה (ד"ר מרילנה לבן, ולאחר בדיקה משותפת עם הקרימינולוגיות נטע שני ונעם קימל). דיון בחוות דעת עדכנית זו התקיים ביום 22.11.21. לאחר הדיון, הצדדים השלימו טענותיהם בכתב.

מצבו הרפואי של הנאשם

14. השינוי במצבו הרפואי של הנאשם, לאחר אשפוזו, בא לידי ביטוי במספר מסמכים רפואיים - משפטיים שאוזכרו לעיל: פרוטוקול הועדה הפסיכיאטרית מיום 6.4.21 (עו"ד דהן, ד"ר קרם וד"ר בנימין, נסרק לנט המשפט ביום 19.7.21); "מכתב כללי" מטעם בית החולים גהה (ד"ר דניאל קרבס וד"ר שירי קמחי-נשר) מיום 13.4.21; חוות דעת מטעם בית חולים גהה (ד"ר דניאל קרבס וד"ר שירי קמחי-נשר, בהוראת הפסיכיאטר המחוזי) מיום 21.4.21; חוות דעת הפסיכיאטר המחוזי עצמו (ד"ר רוני שרף) מיום 29.5.21; עדות הפסיכיאטר המחוזי (ד"ר רוני שרף) מיום 18.10.21; וחוות דעת אחרונה מטעם בית חולים גהה (ד"ר מרילנה לבן, בהוראת הפסיכיאטר המחוזי) מיום 5.11.21.

15. לאחר שלא הוגשה חוות דעת פסיכיאטרית מטעם ההגנה, מתברר כי, בעיקרו של דבר, אין מחלוקת עובדתית בין הצדדים לגבי מצבו הרפואי של הנאשם. יחד עם זאת, יש מחלוקת חריפה לגבי המשמעות המשפטית של הממצא הפסיכיאטרי. בהעדר מחלוקת לגבי הממצא הרפואי עצמו, יתואר הממצא לפי חוות הדעת האחרונות מבחינה כרונולוגית, היינו חוות הדעת של ד"ר לבן מיום 5.11.21, וחוות דעתו של הפסיכיאטר המחוזי מיום 29.5.21.

16. לפי חוות הדעת של ד"ר לבן מיום 5.11.21, הנאשם מצוי "ברמיסיה חלקית מבחינת מחלתו, נותרו מחשבות שווא בעוצמה פחותה אשר אינן משפיעות על התנהגותו". הודגש כי יש לנאשם גרסה ברורה לגופה של ההאשמה כלפיו, לפיה "זה לא נכון, אני שומר דת, יש לי אישה, למה שארצה לעשות משהו כזה לבת, לא מבין למה עשו לי ככה". הנאשם מסוגל להביא את גרסתו לפני בא כוחו. כן הובהר כי אין לנאשם מחשבות שווא כלפי בא כוחו הנוכחי, והוא נותן בו אמון. הנאשם גם מבין את המתרחש בבית המשפט ומזהה את בעלי התפקידים השונים. מתוך שיקולים אלה, קובעת המומחית כי הנאשם כשיר לעמוד לדין.

17. לעניין תוכן אותן מחשבות שווא שעדיין נותרו, אם כי בעוצמה פחותה, מוסרת הפסיכיאטרית:

הנאשם טען שבתחילת הדרך הייתה לו עורכת דין שטענה לפי העדות של החוקר דני. החוקר דני עיוות את הדברים שאמר הנאשם בחקירה, שכן הנאשם אמר דברים שונים ממה שדני רשם. הנאשם נשאל "שוב ושוב" מדוע החוקר דני נהג כך, אך הנאשם טען כי אינו יודע "ועבר לנושאים אחרים".

18. יוער כי בחוות הדעת של הפסיכיאטר המחוזי (ד"ר שרף, מיום 29.5.21) עלו הדברים בצורה מפורטת יותר, אם כי היה זה במועד הקרוב הרבה יותר למועד האשפוז. שם נמסר כי הנאשם הכחיש בפשטות את מעשה העבירה. כן עלה כי הנאשם אינו מעלה בבדיקה תכנים פסיכויטיים, אלא כאשר נשאל עליהם במפורש, וכי הוא נותן אמון בעורך דינו הנוכחי ובבית המשפט. הפגם שמצא הנאשם בעורכת דינו הקודמת היה שהיא לא האמינה לטענתו אודות החוקר דני. ד"ר שרף הדגיש כי הביטויים לכך שמחשבות השווא הן בעוצמה נמוכה "כמעט ריזידואליות", הן בכך שאינן מועלות ללא שאלה מפורשת; המחשבות מתייחסות לאירועי העבר בלבד; השפעתן על הנאשם בהווה מועטה; אין מחשבות שווא כלפי המערכת המשפטית או עורך הדין הנוכחי; אין הוא חושב כי החוקר או בת הזוג ממשיכים לנסות לפגוע בו ואין הוא מבטא כלפיהם כל כעס.

19. מכל מקום, לפי חוות דעת זו, מחשבות השווא הנותרות של הנאשם כללו תפיסה לפיה:

החוקר דני הפחיד את בת הזוג ואמר לה להאשים הנאשם בכך שנגע בילדה, למרות שלא עשה כן. החוקר אף איים על בת הזוג כי יהרגנה אם לא תמסור הדברים. זאת, הנאשם יודע משום ששמע את המתלוננת מדברת ליד דלת בית המשפט ואומרת ש"הוא" בא להרוג אותה והיא מפחדת. הנאשם שיער כי החוקר עשה כן משום שגם הוא אתיופי, ואולי הוא רצה להתחתן עם בת זוגו של הנאשם. עוד טען כי "הילדים" האשימו את הנאשם, משום שהחוקר "אמר להם" לעשות כן, אם כי גם אמר שבת הזוג אמרה להם להאשימו.

20. כאמור, לפי כל חוות הדעת הפסיכיאטריות שהוגשו מאז שחרור הנאשם מצו האשפוז, לנאשם חשיבה מאורגנת, הוא תופס היטב את ההליכים המשפטיים, מזהה את בעלי התפקידים, מבין את ההאשמה נגדו, יכול למסור גרסתו לסנגור ומסוגל לשתף פעולה עם בית המשפט.

עמדות הצדדים:

21. כאמור, למעשה אין מחלוקת בין הצדדים לגבי מצבו הבריאותי של הנאשם. המחלוקת היא לגבי משמעות מצבו והאם, במצבו המוסכם, כשיר הנאשם לעמוד לדין.
22. **טענת הסנגור** הראשונה היא כי מחשבות השווא אמנם נחלשו לאחר טיפול ובתקופה בה המשפט לא התנהל. אולם, אם המשפט יתנהל באינטנסיביות, והנאשם יראה את העדים מולו ויידרש לניהול התיק, הן עלולות להתגבר מחדש מעצם העיסוק בתכנים. מעבר לכך, בשלב זה אמנם אין לנאשם טענות כלפי הסנגור הנוכחי, אולם, אם הסנגור יסרב לחקור העדים על יסוד מחשבות השווא, עלולות להתפתח מחשבות שווא גם כלפיו, כפי שהתפתחו כלפי עו"ד גלאובך.
23. הטענה העיקרית עליה עומד הסנגור היא כי מחשבות השווא הן אמנם מעטות, אך מבחינת תכנן הן נוגעות באופן ישיר להליך המשפטי.
24. הסנגור מסביר כי הנאשם אינו יכול לשתף פעולה במשפט, כדי להתמודד עם הטענה כי נגע בקטינה. כך לדוגמה, הנאשם לא יעיד להגנתו בטענות הגנה קונבנציונאליות, כגון טענה שנגע בשגגה או כי האם והבת קשרו נגדו מחמת מריבות עם האם. הנאשם צפוי להעיד שהכול נגרם בגלל החוקר, ולא משום שהוא מעריך זאת, אלא יודע זאת. עדות, שתנבע מתוך מחשבות השווא, במקום גרסה חפות המתיישבת עם הראיות.
25. עוד חושש הסנגור כי הנאשם ינחה אותו לחקור את עדי התביעה על יסוד תפיסת המציאות שלו. תפיסה, הנובעת מתוך מחשבות השווא, שאינה יכולה לשמש בסיס נאות לחקירת העדים. כך לדוגמה, הנאשם ינחה הסנגור לשאול את החוקר דני אודות קשריו עם אם המתלוננת, מתוך מחשבות השווא, ולא יעלה על דעתו להציע שאלות ענייניות, שאולי ניתן לשאול ואפשר שתהיינה יעילות יותר לצורך פרשת ההגנה.
26. הדוגמה המובהקת ביותר שנתן הסנגור לעניין הקושי הצפוי היא בהקשר לטענת הנאשם כי לא אמר בחקירה את הדברים אשר החוקר רשם מפיו. דא עקא, שמחשבת שווא זו של הנאשם נסתרת בתיעוד הקולי של חקירתו (אין תיעוד חזותי). כך, לא זו בלבד שהסנגור צפוי להיות מונחה לשאול שאלות שאין בהן ממש, הנאשם עצמו יעיד בביטחון רב על דברים שיופרכו בקלות. הסתירה האובייקטיבית של גרסת הנאשם בוודאי תפגע בהערכת מהימנותו, ובסיכויים שבית המשפט ייתן אמון בדבריו.
27. הסנגור התייחס לתשובת הפסיכיאטר המחוזי לקושיה זו, כפי שבאה לידי ביטוי בחקירתו הנגדית. תשובה, לפיה גם אם הנאשם יעיד דברים מתוך מחשבות השווא, תפקידו של עורך הדין יהיה להסביר את המציאות הזו לשופטים. השופטים מצדם, יוכלו לבחון הדברים בהקשרם הנכון. הסנגור סבור שאין בכך תשובה. שכן, עדות הנאשם היא הראיה המרכזית לטובתו במשפט. אולם, אם עדות הנאשם תכלול רכיבים רבים של מחשבות שווא, לא ניתן יהיה ליתן לה משקל, ובכך יחסר לסנגוריה כלי מרכזי להגנת הנאשם.
28. הסנגור אזכר את ע"פ 7535/17 **בקשי דורון נ' מדינת ישראל** (25.5.21) (להלן: הלכת או פרשת **בקשי דורון**, בקשה לדיון נוסף נדחתה בדנ"פ 4067/21 מיום 12.9.21). הסנגור הצביע על כך שלפי הלכה זו, רף ההוכחה כדי להגיע למסקנה בדבר העדר כשירות לעמוד לדין, עומד על קיומו של ספק סביר. כן הפנה הסנגור לפסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים בתפ"ח 18062-03-12 **מדינת ישראל נ' פלוני** (20.9.15), לפיו

לא די שהנאשם מבין באופן פורמאלי את ההליך, על מנת לבחון כשירות לעמוד לדין יש לבחון את יכולתו המהותית לעשות כן. הסנגור גם ביקש ללמוד מפסיקת בית המשפט העליון לפיה חלק ממבחן הכשירות הוא יכולת הנאשם להבין אם הראיות פועלות לחובתו או לטובתו, ובהקשר זה הפנה לע"פ 7747/08 **פלוני נ' מדינת ישראל** (5.8.10).

29. בסיכומו של דבר, עומד הסנגור על כך שהנאשם אינו כשיר לעמוד לדין, ומכל מקום בוודאי שיש ספק סביר ביחס לכך. לפיכך, עתר לדחות את בקשת המדינה לחידוש ההליכים.

30. הפרקליטות חולקת על הסנגור, **ועמדת המדינה** באה לידי ביטוי מלא בתגובה בכתב שהוגשה ביום 21.12.21. המדינה סבורה כי התקיימו התנאים המחייבים לקבוע כי הנאשם כשיר לעמוד לדין ולפיכך יש להורות על חידוש ההליכים.

31. המדינה הפנתה לתשובותיו של הפסיכיאטר המחוזי, ד"ר שרף בחקירתו הנגדית. אשר הסביר כי השאלה אינה רק מה המצב הנפשי של הנאשם, אלא כיצד הדבר משפיע על יכולתו לשתף פעולה עם המערכת המשפטית. כך, שלעיתים אפילו אדם במצב פסיכוטי ימצא כשיר לעמוד לדין.

32. לשיטת המדינה, יש לקבל את הסברו של הפסיכיאטר המחוזי לפיו הנאשם כן משתף פעולה עם המערכת המשפטית. שכן, מחשבות השווא שלו, ההפרעות הדלוזינאליות, מאוד ספציפיות וממוקדות. עוצמתן של מחשבות השווא נמוכה מאוד, ומשום כך אין המחשבות "פעילות" ואין הן משפיעות על התנהגותו. משמע, אין הן מתפתחות אלא מתייחסות לעבר בלבד.

33. המדינה מצביעה גם על כך שמצבו של הנאשם שונה מאוד ממצבו כאשר הוכרז כבלתי כשיר. אז, כאשר הפסיכוזא הייתה בעוצמה גבוהה, מחשבות השווא המשיכו לצוץ. כך, התפתחו מחשבות שווא כלפי עורכת הדין במהלך ניהול המשפט. אולם, מחשבות השווא כלפיה לא צפויות להשפיע על יכולתו של הנאשם לשתף פעולה עם עורך דינו החדש של הנאשם.

34. לשיטת המדינה, המבחן לכשירות לעמוד לדין הוא היכולת לעקוב באופן מושכל אחר ההליך המשפטי וליטול בו חלק. בהקשר זה בוחנים אם הנאשם יכול לתקשר עם עורך דינו באופן בסיסי, מזהה את בעלי התפקידים באולם בית המשפט, אם מבין העדויות ואם יכול לזהות אם הן פועלות לטובתו או נגדו. לשיטתה, הנאשם מבין היטב את המתרחש, יכול לתרום את חלקו להגנתו בסיוע הסנגור, ולפיכך הוא כשיר לעמוד לדין.

35. המדינה אינה חולקת על כך שהנאשם סובל ממחלת נפש. המדינה אינה חולקת על כך שלפי הלכת **בקשי דורון**, די בקיומו של ספק סביר ביחס ליכולת לעמוד לדין. אולם, המדינה גם כן מפנה לפסק הדין בע"פ 7747/08, אליו התייחס הסנגור, אשר התייחסה למצב בו הנאשם סובל מהפרעה דילוזינאלית ממוקדת, שאינה מאיינת את כושר השיפוט והתובנה, ומתייחסת לנושא ספציפי בלבד. טענת המדינה היא כי הלכה זו תומכת בעמדתה דווקא.

36. המדינה מצביעה על כך שלנאשם דנן יש טענת חפות לגופו של עניין, ואין לו מילה רעה על עורך הדין שלו. מחשבות השווא ממוקדות סביב נושא אחד, "החוקר דני", אך לא מתייחסות לגוף המעשה. אף בהנחה שהנאשם אינו משתף פעולה עם קו ההגנה שסנגורו מבקש לנקוט, אין פגיעה ביכולת של הנאשם להגן על

עצמו. שכן, מחשבות השווא אינן מערבות את מערכת המשפט.

37. לפיכך, סבורה המדינה, כי הנאשם כשיר לעמוד לדין, כי יש להכריז על כך, ויש לחדש ההליכים בעניינו.

דין:

38. תחילה, יש לעמוד על הפרמטרים לבחינת שאלת הכשירות לעמוד לדין במישור הפסיכיאטרי, על יסוד הפסיקה אליה הפנו הצדדים. לאחר מכן, ניתן ליישם הפרמטרים על נסיבותיו של הנאשם דן בתיק דן.

הפרמטרים

39. במישור המשפטי, יש להבחין בין שתי מסקנות אפשריות שאותן ניתן להסיק מהלכת **בקשי דורון**, הנוגעות לעניינו (מתוך החידושים הרבים באותו פסק דין). **המסקנה האחת**, הפשוטה, היא כי **די בקיומו של ספק סביר ביחס לכשירות לעמוד לדין**, כדי לקבוע את העדר הכשירות. הלכה זו נקבעה בבירור בדעת הרוב, ואין להרהר אחריה בערכאה זו. **המסקנה האפשרית השנייה** היא מורכבת יותר, וענינה דרכי הפרשנות. מהלכת **בקשי דורון** למדנו גם, שכאשר בוחנים סוגיה מסוג זה, אין להתרכז רק בסוגיה הפורמאלית שלפנינו, כעין ה"כדורגל" המתגלגל לרגלנו. יש לשמור תמיד עין אחת על מטרת ההליך הפלילי ומקומו של הנאשם דן בתוכה, כעין מבט על ה"שער" וה"מגרש" כולו. כוונתי לניתוח של השופט הנדל בסעיפים 30 ו-31 לחוות דעתו, לפיה **פרשנות משפטית של כללי הדין הפלילי חייבת לקחת בחשבון את הקשר בין המשפט הפלילי והמשפט החוקתי, ואת הקשר בין כבוד האדם לזכות להליך הוגן**. לשיטת השופט הנדל "העיקר הוא, כי בבוא בית משפט להתמודד עם הדין הפלילי, הבדיקה בדבר קיומה של פגיעה חוקתית איננה מחוץ לדין. לאמור, אל לו להתעלם מההיבטים החוקתיים של זכויות הנאשם. זו היא חלק ממלאכתו" (פסקה 31, שם). דברים, שנאמרו בנושא של בחינת הזכויות החוקתיות של חולה הנפש במשפט הפלילי, בהקשר לכשירות לעמוד לדין.

40. למעשה, **ההלכה הפשוטה בדבר ההסתפקות ברף של ספק סביר, לכאורה אינה מסייעת להכריע בעניינו. שכן אין מחלוקת לגבי מצב הנאשם**. אין טענה כי הנאשם מתחזה, או כי סימפטום זה או אחר אינו משקף בעיה אמתית במישור בריאות הנפש. בשיטת המשפט האדוורסרית, בהעדר מחלוקת לגבי העובדות, לא מתעוררת כל שאלה בדיני הראיות, וממילא השאלה אם רף ההכרעה הוא בספק הסביר או במאזן ההסתברות, אינה רלוונטית עוד. מבחינה זו, למרות שעסקין בשאלה פרוצדוראלית (מצב הנאשם היום ולא בעת ביצוע המעשה), השאלה היא יותר בדין ה"מהותי" (להבדיל מדיני הראיות). שכן, השאלה שלפנינו היא אם יש לדון את הנאשם, במצבו היום, כמי שכשיר לעמוד לדין או כמי שאינו כשיר.

41. במילים אחרות, **יש לדחות את טענת הסנגור לפיה קושי של הנאשם, גם אם אין הוא קושי מכריע, מעורר בהכרח מעין "ספק סביר", שדי בו כדי להכריע כי אינו כשיר לעמוד לדין**. שכן, אין לפנינו ספק במציאות, אלא מציאות של ספק, או ליתר דיוק מציאות גבולית. אין זה ספק במציאות בבחינת "חלב ושומן לפניו, אכל את אחד מהן, ואין ידוע איזו מהן אכל" (משנה כריתות ד' א'). לפנינו מציאות ברורה, כאשר המקום לספק הוא ביחס לדין החל על המצב הגבולי, בבחינת "בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום, ספק כולו מן הלילה" (בבלי שבת, לד ע"ב). הכול יודעים "בין השמשות" מהו, והשאלה היא רק אם

במישור המשפטי יש לדון את מצב הביניים לכאן או לכאן.

42. בניגוד לכללי ההכרעה התלמודיים, הכרעה בשאלה, שהיא למעשה משפטית, לא תעשה כדרך ההכרעה בספקות (כגון ספק דאורייתא לחומרא), אלא בדרך הפרשנות התכליתית, המקובלת במשפט הישראלי, בה אפילו הכלל של פרשנות לטובת הנאשם כפוף לפרשנות התכליתית. שכן, הכלל הוא, אפילו בדין המהותי, שרק בהתקיים שתי פרשנויות המתיישבות עם תכלית החקיקה, פונים לפרשנות המקלה עם הנאשם (סעיף 34כא לחוק העונשין). למעשה, כפי שיוסבר בהמשך, המקרה דנן אינו ממש גבולי.

43. מכל מקום, עקרון הפרשנות התכליתית מביא אותנו אל אחד העקרונות האחרים הנלמדים מפרשת **בקשי דורון**, כאמור לעיל. ניתן ללמוד מהלך החשיבה של השופט הנדל, שנקבע כדעת רוב באותה פרשה, כי בעת הבחינה של השאלה, אם הנאשם לפנינו כשיר לעמוד לדין, **שאלות העזר שעלינו לשאול את עצמנו הם האם הנאשם, כמצבו, באמת יהיה "נוכח" במשפט מבחינה מנטאלית? האם השתתפותו במגבלותיו תחשב משפטית כנוכחות יעילה? האם הקושי של הנאשם להתגונן מהווה, מיניה וביה, קושי של בית המשפט לקיים הליך הוגן? האם הרכיב החסר ביכולת ההתגוננות של הנאשם יוצר אי צדק דיוני? והעיקר - האם יש בקיומה של המגבלה של הנאשם כדי לגרום לסיכון מוחשי כי יורשע, אף אם הוא חף מפשע?**

44. לטעמי, בתשובה לשאלות אלה, ייתכן, שיש מקום להקיש, בשינויים המחויבים, ממצבים אחרים במשפט הפלילי. מצבים, בהם נוצר חסרון דיוני לנאשם, שלא באשמתו, אך גם שלא באשמת רשויות החקירה והתביעה (בניגוד ל"מחדלי חקירה", לדוגמה).

45. מכל מקום, בצדק הפנו שני הצדדים לע"פ 7747/08, שעסק בסיטואציה דומה במידה מסוימת, במובן זה שמחשבותיו הדילוזיוניות של המערער שם היו ממוקדות לנושא ספציפי. עם זאת, הנסיבות של אותו מקרה היו מובהקות יותר מבחינת המצב הנפשי עמו התמודד המערער דהתם. שם היו למערער לכאורה, עובר למעשה הרצח, גם מחשבות שווא לפיהן המנוחה שלטה בו באמצעות טלפתיה. המערער הודה בחקירתו הראשונה כי ביצע את הרצח, אך במשפט, המערער טען לחפות מהותית, היינו שלא רצח את גרושתו. זאת, למרות שלטענתו השתייכה לארגון הזומם לפגוע בו. המערער שם טען כי יש הסבר אחר לטביעות האצבע שלו על כלי הרצח, ומטבע הדברים היה צריך להסביר בעדותו את הודאתו במסגרת החקירה. באותו מקרה, לא הייתה מחלוקת כי לנאשם היו, גם במהלך המשפט, מחשבות שווא פעילות, וכי מחשבות אלה כללו מחשבות שווא אודות הסנגור שניהל את משפטו. חלק מהפסיכיאטרים באותו מקרה אף סברו כי מחשבות השווא של הנאשם מופנות גם כלפי בית המשפט עצמו. שכן המערער דהתם טען גם לקיומם של "זיופים" בפרוטוקול בית המשפט, המלמדים כי בית המשפט שותף לקונספירציה נגדו. שם, נתגלה מחלוקת בין השופטים, הן בערכאת הדיון והן בערכאת הערעור.

46. השופט דנציגר, שהיה בדעת המיעוט המזכה בע"פ 7747/08, עמד על הפסיקה הקודמת ביחס למבחני הכשירות לעמוד לדין. ההלכה סוכמה על ידו כך (בפסקה 109): "בבוחנו את כושרו של נאשם לעמוד לדין, יבדוק בית המשפט האם מסוגל הנאשם להבין את מהות הליכי המשפט ויכול הוא לעקוב אחריהם באופן מושכל; האם מסוגל הנאשם להעריך כראוי את מהות האשמה ואת מצבו כנאשם; האם מסוגל הוא לייפות כוחו של עורך דין על מנת שייסיע לו בהגנתו והאם מסוגל הוא להבין את תוכנו, את משמעותן ואת השלכותיהן של הראיות המובאות נגדו". הודגש עוד כי "ברור שאין לפטור נאשם מקיום ההליכים נגדו אך בשל העובדה כי הוא מתקשה להבין את ההליך המשפטי. גם אדם שאינו חולה נפש יתקשה לעתים להבין את ההליך על בריו ועל כן ראוי שיעזר בסנגור אשר יסביר לו את מהות ההליכים המתנהלים נגדו, ועל מנת שיהל עבדו את הגנתו

במשפט. יתרה מכך, ייתכנו מקרים של נאשמים שיתקשו להבין את ההליכים המשפטיים המתנהלים נגדם עקב מנת משכל נמוכה. אולם גם במקרים כאלו אין סיבה לפטור את הנאשמים מעצם קיום ההליכים נגדם" (שם). דומני, שעל עקרונות יסוד אלה, דעת הרוב לא חלקה. השופט לוי שם סיכם את ההלכה במילים "בחינה זו מתמקדת ביכולתו של הנאשם לנהל את הגנתו בצורה אפקטיבית - עניין המחייב להבין את טיב ההליכים המתנהלים; להעריך את משמעותן של הראיות המוגשות, את חומרת העבירות המיוחסות והצפוי לו אם יורשע בדינו; וכן היכולת להיעזר בשירותיו של סנגור, ככל שהנאשם יחפץ בכך" (פסקה 5).

47. השופט דנציגר סבר באותו מקרה כי המערער אינו כשיר לעמוד לדין. שכן, למרות שהוא טען לגופו של עניין מדוע הודאתו אינה אמת, ומדוע הראיות אינן מוכיחות את אשמתו, הוא טען טענות נוספות שלא היו לעניין כלל. כך, לאחר שהתיק הוחזר מבית המשפט העליון לבדיקת העניין הנפשי בלבד, והעובדה כי ידו היא שרצחה הפכה חלוטה, עדיין טען המערער שם לשפיות דווקא, בניגוד לאינטרס שלו, ולכך שלא רצה, למרות שהשאלה לא הייתה עוד על הפרק.

48. חבריו של השופט דנציגר, השופט לוי והשופטת נאור (כתוארה אז), חלקו על דעתו. השופט לוי הסביר כי המחשבות הדיליזיוניות של המערער דהתם היו מרוכזים בנושא אחד בלבד "אותו 'ארגון' אליו השתייכה אשתו המנוחה, ואשר לתפיסת המערער היה אחראי לביצוע העבירות, לניסיונות לרדוף אחריו ולהפלילו בביצוע", כלשונו (סעיף 7).

49. אולם, הסביר השופט לוי "מבחינה משפטית יש משמעות קריטית להבחנה בין יכולתו של נאשם להבין את ההליכים המתנהלים ולהתמצא בהם, לבין תחושתו כי העמדתו לדין פסולה משום שהיא מבקשת לשפוט אותו בגין מעשים שהוא לא היה אחראי לביצועם. תחושה כזו, אינה רלוונטית שעה שבוחנים את כושרו הפורמאלי של נאשם לעמוד לדין" (פסקה 8). אמנם, קבע השופט לוי בניגוד לדעת הרוב בבית המשפט המחוזי, אם הנאשם רואה בבית המשפט חלק מהקנוניה נגדו, יש קושי של ממש בקביעה כי הוא כשיר לעמוד לדין. אולם, טענה זו של ההגנה, באותו מקרה, לא הייתה מבוססת דיה.

50. לעניין מחשבות השווא נגד הסנגור דהתם, עמד השופט לוי על כך שאלה עלו רק בשלב הטיעון לעונש, כאשר הסנגור העלה את הספקות בהקשר לכשרות לעמוד לדין. משמע, הדיון לגופו התנהל לפני התפתחות זו, וממילא אין היא פגומה בשל כך (פסקה 11). לפיכך, למרות דעתו הכנה של המערער דהתם, כבר בשלב ניהול המשפט, לפיה ארגון עלום רקח נגדו קנוניה, ובשל אותו ארגון מתנהל נגדו המשפט, הרי שהדיון בפועל התנהל לגופן של ראיות. כך שלא ניתן לקבוע כי המערער לא היה כשיר לעמוד לדין בשל מחשבות אלה. כאמור, השופטת נאור הצטרפה לשופט לוי לעניין זה.

51. אם כן, לפי הלכה זו, על פי דעת הרוב, **שאלת הכשירות לעמוד לדין בעת קיומה של מחלה, נבחנת במבחן מעשי פונקציונאלי**. השאלה היא אם המחלה ממנה סובל הנאשם מונעת ממנו בפועל לנהל את משפטו. כאשר המחלה מתבטאת במחשבות שווא דיליזיוניות ממוקדות, הבחינה תהיה מעשית, על פי תוכן מחשבות השווא המסוימות מהן סובל הנאשם. אם מחשבות השווא יכולות בפועל למנוע ממנו לנהל את הגנתו, כגון כאשר מתפתחות מחשבות שווא כלפי סנגורו תוך פגיעה בתפקודו, אין הנאשם כשיר לעמוד לדין. אולם, **כאשר הנאשם בפועל כן מתמודד עם תוכן הראיות נגדו, הוא כשיר לעמוד לדין**. זאת, אפילו אם הוא טוען, בנוסף לטענות ענייניות, גם טענות שווא מופרכות לגבי הגורם "האמתי" מאחורי ניהול החקירה והאישום, ואפילו אם הוא מייחס את המעשה בו הוא עצמו מואשם לגורם אחר, הקשור במחשבות השווא.

52. יאמר, שדעת הרוב בע"פ 7747/08 לכאורה מעט מרחיקת לכת, וייתכן שאין היא עולה בקנה אחד עם הלך החשיבה של דעת הרוב בהלכת **בקשי דורון**, אשר העבירה הדגש ממבחן פונקציונאלי למבחן חוקתי, ומהווה הפסיקה המאוחרת. אולם, אין מקום לפסוק בניגוד לע"פ 7747/08, ואין מקום לאמץ את דעת המיעוט בה בבחינת "ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין, שאם יראה בית דין את דברי היחיד ויסמוך עליו" (עדויות א ה). זאת, משתי סיבות. האחת, חזקה עלינו הוראת סעיף 20(ב) **לחוק יסוד: השפיטה**, ודעת הרוב בע"פ 7747/08 מחייבת אותנו, כל עוד לא נהפכה מפורשות בפסיקת בית המשפט העליון או בחקיקה. השנייה, מצבו הנפשי של הנאשם דנן טוב בהרבה מאשר המערער דהתם, ולכן הדברים הם בבחינת קל וחומר. כך, שאיני סבור שאפילו דעת המיעוט שם הייתה קובעת שאין הנאשם דנן כשיר לעמוד לדין. חשוב מכך, הנקודה העיקרית היא שמחשבות השווא המעטות שנותרו למערער דנן מפריעות הרבה פחות לניהול ההליך מאשר מחשבות המערער בע"פ 7747/08, כפי שיוסבר מיד.

השפעת מחשבות השווא שנותרו על ניהול המשפט

53. הסנגור טען לפגיעה אפשרית בניהול ההגנה, עקב מחשבות השווא של הנאשם, במספר מישורים. נבחן טענות אלה.

54. טענה אחת של הסנגור נוגעת לקושי בעריכת החקירה הנגדית לחוקר דני, שלפי מחשבות השווא זייף את דברי הנאשם בחקירה, השפיע על אם המתלוננת ואולי השפיע גם על המתלוננת עצמה. כזכור, לטענת הסנגור, קיימת אפשרות שאם לא ישאל את החוקר דני את השאלות שהנאשם מצפה להן, יאבד את אמון הנאשם בו, כפי שאבדה הסנגורית הקודמת. עוד טען, כי ייתכן שלא יוכל לשאול שאלות חשובות, שצריכות להישאל.

55. אולם, משקלה של טענה זו מוגבל עד מאוד. שכן, החוקר דני כבר העיד בבית המשפט ביום 20.10.25. הסנגורית לא הקשתה עליו על יסוד טענות שנבעו ממחשבות השווא. כך, שמדובר לכאורה בעדות קונבנציונלית של חוקר משטרה. אפילו אם יבקש הסנגור להחזיר החוקר לשאלות משלימות, לא בהכרח הדבר יתאפשר. אם יתאפשר להשיבו, וישאלו שאלות הנובעות בבירור מתוך מחשבות השווא של הנאשם, עדיין אין בעצם הצגת השאלות כדי לפגוע בהגנת הנאשם. אכן, ייתכן שהנאשם לא חשב על שאלות אחרות שניתן היה לשאול. אולם, לרוב חקירה נגדית לחוקרי המשטרה מבוססת על מומחיות סנגור, היודע לזהות פגמים בחקירה, ולא מתוך טענות פוזיטיביות של נאשם, אף כי יש חריגים כמובן.

56. עוד יש לומר, שאין מדובר במצב דברים בו הנאשם הודה בחקירתו. הנאשם גם לא מסר גרסה מורכבת לגופה של ההאשמה. על פני הדברים, גרסת הנאשם במשטרה כלל לא הושפעה ממחשבות השווא, שכנראה כלל לא החלו בתקופת החקירה. בחקירתו של דני (ת/3) ובחקירה לפניה על ידי חוקר אחר (ת/2), הנאשם הכחיש בפשטות את העבירה שיוחסה לו, ואף הכחיש כי נשכב על מיטת בני הזוג כאשר המתלוננת הייתה שם. הנאשם לא מסר גרסה "אקטיבית" ברורה אחרת (כגון טענת אליבי, או טענה לאירוע אחר שהתרחש והוביל לתלונה), אלא הכחיש בפשטות. לכן, משקל הודעת הנאשם בחקירתו ממילא מוגבל, כראיית תביעה. זאת, אלא אם הנאשם יעיד על דברים חדשים, שלא אמר אז. אולם, אף אם תתעורר חשיבות בכך, ויהיה צורך לשאול הנאשם בעדותו על גרסתו במשטרה, יש גם גרסה לפני חוקר אחר (לגביו אין מחשבות שווא), ויש גם הקלטה (אודיאו בלבד) של חקירת הנאשם, שניתן לשאול על פיהן.

57. לכן, תשובת הפסיכיאטר המחוזי בהקשר זה חשובה "אני אומר לך, אם הוא היה כבר מההתחלה מודה ומספר בפירוט מה הוא עשה ואחר כך, היה מקבל מצב פסיכופטי ואז היה משנה את הכל, הייתי אומר שבאמת יש פה איזשהו שינוי משמעותי. אני אשאל אותך שאלה כזאת, אז מה ההבדל בינו, בעצם, לבין בן אדם שבעצם, כופר באשמה ומספר משהו אחר? הוא עושה את זה בגלל הקטע הפסיכופטי שבעוצמה מאוד, מאוד נמוכה" (עמ' 57).

58. חשוב להזכיר כי מחשבות השווא של הנאשם חלשות היום לאין ערוך ממחשבותיו בעבר. המחשבות אינן מתפתחות עוד. כלומר, מחשבה שלא נוצרה שעה שהמחלה הייתה פעילה, לא תיווצר עתה. אף לא צפוי להיות רוגז קיצוני, אם מחשבות השווא יוכחשו בטיעוני הצדדים.

59. לגבי יכולת הנאשם ליתן הסברים לראיות התביעה, שאינם נובעים ממחשבות השווא - היכולת הזו לכאורה קיימת. ראשית, ניתן לראות שכבר בחקירה הנאשם הכחיש רכיבים מתוך גרסת האם (כגון טענתה כי תחקרה אותו על הגעתו למיטה כאשר הילדה שם, (עמ' 7 - 8 לתמליל ת/א3)). אמנם, לגבי מניעה, יש לו עתה מחשבות שווא, אשר התפתחו כאשר המחלה הייתה פעילה. אולם, אף הנאשם אם יעיד באופן פוזיטיבי לגבי המניעים שלה לתלונה, ללא מחשבות השווא, כגון טענה לסכסוך כספי, דבריו יהיו בכל מקרה בבחינת השערה בלבד.

60. לדברי הפסיכיאטר בעדותו, סביר להניח שהנאשם יצליח להציע גם הסברים לראיות התביעה. הסברים, שאינם נובעים ממחשבות השווא. הסברים, בהם הסנגור יוכל להשתמש בחקירה הנגדית של האם או עדי תביעה אחרים. הנאשם צפוי להצליח בכך, שכן אינו עסוק עתה במחשבות השווא באופן בלעדי, כפי שהיה להיות מחלתו פעילה. הרי עתה, אין הוא מתייחס כלל למחשבות השווא, אם הוא לא נשאל ישירות. כך לדוגמה, הפסיכיאטר השיב שלגבי הטענה של הבת על מגעו בה, יוכל הנאשם לחשוב על תשובה לפיה נגע בה בשגגה (עמ' 60 - 62 לפרוטוקול).

61. לעניין עדות הנאשם, הרי שבשים לב לכך שהכחשתו פשוטה, כאמור, סבורים הפסיכיאטרים שלא תהיה לנאשם בעיה להעיד על הכחשה פשוטה כזו. בהקשר זה, יש ממש בתשובת הפסיכיאטר המחוזי בעדותו, לפיה, אם יהיה צורך להקשות על שיטתו מתוך חומר הראיות, ותשובתו תגיע מתוך מחשבות השווא, ידע הסנגור לומר, וידע בית המשפט להחליט, כי אין לזקוף דברים כאלה לחובתו, כאינדיקציה לחוסר מהימנות.

62. למעשה, תשובה אחרונה זו יש בה גם לוגיקה פנימית. נאשם, ככל עד אחר, המעיד בתום לב על זכרון שגוי, אין הערכת תום לבו נפגמת בשל כך. כך, עד זיהוי ששגה בזיהוי, לא בהכרח משקר, ויתכן שבית המשפט ישתכנע כי העד תם לב. הדברים נכונים בקל וחומר לנאשם בפלילים, שדי לו להעלות ספק סביר. ככל שהוא יעיד בתום לב על דברים הנובעים ממחשבות השווא, הדברים לא ייזקפו לחובתו, לעת הערכת מהימנותו.

63. חשוב להדגיש, ניהול משפט על ידי נאשם המאמין במחשבות שווא הנוגעות לחקירה ולשלב הראשון של המשפט (הסנגורית), אינו דבר של מה בכך. הקושי שמציג הסנגור הוא אמיתי ומובן מאוד. אולם, אין זה המקרה היחיד בו נאשם נאלץ להתמודד עם קושי בניהול ההגנה. לא פעם נאשם מואשם באירועים שאין מחלוקת שהוא כלל אינו זוכר. כגון, מעשים שנעשו מתוך שכרות, ברמת שכרותו של לוט, כאשר נטען כי הגנת השכרות אינה חלה, מחמת כניסה מרצון למצב זה (סעיף 34ט(ב) לחוק העונשין). לעיתים, יש לנאשם עד אליבי, עליו הודע מלכתחילה, אך העד מת או נעלם לפני שהעיד. לעיתים, נאשם עומד לדין על מעשים שנעשו לפני שנים רבות

(כגון בעת גילוי DNA במפתיע לאחר שנים), והנאשם כבר אינו זוכר היכן היה ומה עשה, ואין לו כל אפשרות ליתן גרסה פוזיטיבית ביחס ליום המעשה. לעיתים, הנאשם הוא עיוור, ואין הוא יכול להסתכל בצילומים או בראיות החזותיות האחרות העומדות מולו. אולם, המחוקק לא קבע שבמצבים כאלה הנאשם לא יעמוד לדין. זאת, אם הדברים לא מגיעים לכלל סתירה מהותית לעקרונות של צדק והגינות משפטית, וקמה הגנה מן הצדק.

64. ודוק, בכל המקרים האמורים הקושי של הנאשם ילקח בחשבון בעת הערכת הראיות לגופן. לפעמים, הקושי של הנאשם להתמודד עם ראיות התביעה יקבל משקל של ממש, ויכול להשפיע על ההערכה הכוללת בסוף הדרך אם עדויות התביעה שוללות כל ספק סביר, או אם ראיות ההגנה מקימות ספק. הכול תלוי בפרטי הפרטים של כל מקרה קונקרטי. אולם, **אין בעצם העובדה שלנאשם מסוים יש קושי קוגניטיבי או מנטלי להתמודד עם המשפט כדי להביא להפסקת הליכים, אם אין רמת הקושי מגיעה לכלל העדר מסוגלות לעמוד לדין, ואם אין הקושי נובע ממחלה.**

המבחן החוקתי

65. כאמור לעיל, יש לערוך בחינה חוקתית, בעת ההכרעה המשפטית אם הקושי המוגדר עמו מתמודד הנאשם, הנובע ממחלה, מגיע כדי חוסר מסוגלות לעמוד לדין. לפי הלכת בקשי דורון, למעשה, המבחן המשפטי במקרי הגבול הוא מבחן של הגינות ההליך.

66. בענייננו, באופן כללי, הנאשם מבין היטב את ההליך המשפטי ואת חלקם של בעלי התפקידים. הוא מבין במה מאשימים אותו, ולרוב מבין גם את משמעות הראיות. לנאשם יש קושי, מגבלה שתקשה עליו בניהול הגנתו. זהו קושי מוגדר וממוקד, הנוגע ליכולת הנאשם להעריך נכונה את משקלן של חלק מהראיות. קושי, העלול להקשות עליו להתמודד עם חלק מהטענות כלפיו, ואף עלול להשפיע במידה זו או אחרת על עדותו, אשר אפשר שחלק ממנה תשקף מחשבות שווא כנות.

67. אולם, זהו קושי מסוים וממוקד, אשר בית המשפט וב"כ הצדדים מודעים לו, ויכולים לקחת אותו בחשבון. קושי חלקי זה, שאינו מקיף את המשפט כולו, שאינו נוגע להאשמה לגופה ואינו צפוי להתפתח במהלך המשפט, אינו מונע ניהול הליך הוגן.

68. לעניין מבחני העזר של השופט הנדל, יש להעריך כי הנאשם דן אכן יהיה בהחלט "נוכח" במשפט מבחינה מנטאלית, ונוכחותו תהיה יעילה. הקושי של הנאשם להתגונן אינו מקים בהכרח קושי עבור בית המשפט לקיים הליך הוגן. הרכיב החסר ביכולת ההתגוננות של הנאשם אמנם יקשה עליו, אך לא ניתן לומר שהקושי יוצר אי צדק דיוני. לכן, קשה לראות במציאות זו סיכון מוחשי להרשעת חף מפשע. מכל מקום, השאלה בדבר הביטוי המעשי של הקושי ניתנת לבחינה חוזרת, לעת הסיכומים והכרעת הדין. באותה עת, הסנגור יוכל לחזור ולהצביע על קשיים שעלו במהלך המשפט, ולהצביע על סיכונים קונקרטיים להרשעת החף, כתוצאה מהם.

69. לכן, **יש להתחשב בקושי של הנאשם במהלך המשפט, ויש לחזור ולבחון בדיעבד את הקשיים בשלב הסיכומים והכרעת הדין. אולם, ההגינות כלפי הנאשם אינה מחייבת הימנעות ממשפט. נהפוך הוא, האינטרס הציבורי לקיום משפט פלילי, כאשר ניתן לקיימו באופן הוגן, גובר.**

סיכום

70. במקרה זה, אף אם נניח שהנאשם במצבו ברמיסיה עדיין צריך להיחשב כ"חולה", נוכח מחשבות השווא שנתרו, אין מחשבות השווא שנתרו מגיעות לכלל אי כשירות לעמוד לדין.

71. הנאשם מבין את הליכי המשפט; מסוגל לעקוב אחריהם באופן מושכל; מסוגל להעריך כראוי את מהות האשמה; מסוגל לייפות את כוחו של הסנגור ואף לסייע לסנגור לסייע לו. יתרה מכך, הנאשם מסוגל להבין את תוכן, משמעותן והשלכותיהן של כל הראיות המובאות נגדו. במבט חוקתי, אין מדובר במציאות בה הנאשם למעשה אינו נוכח במשפטו, מבחינה הכרתית. הנאשם מבין את המתרחש ואת הנאמר, ויכול להתגונן.

72. אמנם, ביחס לחלק מהראיות, יש לנאשם מחשבות שווא המקשות עליו להעריך כראוי כיצד להתמודד עמן. אולם, מחשבות שווא אלו אינן פעילות במובן זה שהן ממשיכות להתגבר ולהתפתח. המחשבות קבועות בתוכן, ומתייחסות לעובדות מסוימות בעבר בלבד. זהו קושי אמיתי, אך ממוקד ביחס לחלק מהראיות. מקרה זה קל בהרבה מהמקרה שנדון בע"פ 7747/08, אשר קבע כשירות לעמוד לדין בהתקיים מחשבות שווא ממוקדות, שהיו משמעותיות יותר. המקרה דנן קל יותר באשר, בניגוד לאותו מקרה, אין מדובר במחשבות שווא פעילות, אין מחשבות הנוגעות למעשה ההאשמה עצמו, אין מחשבות לגבי הסנגור ואין כל חשש שמא יש מחשבות לגבי בית המשפט. יתרה מכך, בענייננו הנאשם גם לא נדרש להתמודד עם הודיה בחקירה, שכן הוא לא הודה.

73. בניגוד לפרשת **בקשי דורון**, אין כאן ספק עובדתי ביחס למצב הנפשי של הנאשם, ואין מדובר בקושי המונע מהנאשם ניהול אפקטיבי של עיקרו של המשפט. אמנם, יש לנאשם קושי מוגדר לנהל את המשפט, קושי הנובע ממחלת הנפש. אולם, בית המשפט מודע לקושי, יכול לקחתו בחשבון בעת ניהול המשפט, ויכול לערוך גם בדיקה חוזרת בדיעבד שמא נפגמה ההגנה, לעת הסיכומים והכרעת הדין.

תוצאה

74. נוכח כל האמור, אציע לחברי לקבל את בקשת המשנה לפרקליט המדינה לפי סעיף 21א(א) לחוק טיפול בחולי נפש לעיון חוזר, לקבוע כי הנאשם כשיר לעמוד לדין ולהורות על חידוש ההליך המשפטי בעניינו.

אלון אינפלד, שופט

השופט א' ואגו, סגן הנשיאה:

אני מסכים.

אריאל ואגו, סגן
הנשיאה
אב"ד

השופט א' חזק:

אני מסכים.

אריאל חזק, שופט

לפיכך, הוחלט כאמור בחוות דעתו של השופט א' אינפלד, לקבל את הבקשה לעיון חוזר ואנו קובעים כי הנאשם כשיר לעמוד לדין. אנו מורים על חידוש ההליך המשפטי בעניינו.

נקבעת תזכורת לבאי כוח הצדדים לשם תאום מועדי המשך ההוכחות ליום 21.3.22 שעה 09:40.

ניתנה היום, י"א אדר ב' תשפ"ב, 14 מרץ 2022, בהעדר
הצדדים.

אריאל חזק, שופט

אלון אינפלד, שופט

אריאל ואגו, סגן הנשיאה
אב"ד